

HAMAR KOMMUNE

Rådmannen

Kommunal- og regionaldepartementet
Postboks 8112 Dep

0032 OSLO

Deres ref.:
06/1592-2 SDA

Vår ref.:
Mette Braathen
Tlf: 62 51 05 48
06/01898(004)

Arkiv:
//011
018849/06

Dato:
14.09.2006

HØRINGSUTTALELSE - ENDRINGER I VALGLOVEN

Det vises til høringsbrev av 20 juni 2006, med forslag til endringer i valgloven.

Hamar formannskap har behandlet saken i møte 13.09.2006 sak 0187/06. Hamar formannskap har følgende innspill til høringsnotat om endringer i valgloven:

A. Forslag til lovendringer

1. *Kommunen v/valgstyret sørger for at det blir sendt ut valgkort til alle stemmeberettigede som er manntallsført i kommunen, og som har bostedsadresse innenriks (unntatt Svalbard og Jan Mayen).*

Uttalelse: Hamar Kommune benyttet ikke valgkort i 2003 men gjeninnførte valgkort ved valget i 2005. I tillegg til at valgkort gir god informasjon til velgerne og kan bidra til færre forkastede stemmer, er vi også av den oppfatning bruk av valgkort ved valg i 2005 bidro til følgende tilleggseffekter:

- Enklere og raskere gjennomføring av forhåndsstemmegivningen
- Nærmere en halvering av personer som stemte utenfor egen krets
- Raskere identifisering av velgeren og gjenfinning i manntallet på valgtinget.

Konklusjon: Hamar kommune slutter seg til departementets forslag.

2. *Forhåndsstemmeperioden skal avsluttes:
innenriks: Siste torsdag før valgdagen
utenriks: Fredag en uke før valgdagen*

Uttalelse: Hamar mottok 4372 forhåndsstemmer ved valget i 2005. Av disse ble 896 (20 %) avlagt siste fredag før valget. 80 % av disse var manntallsført i Hamar. 6 stemmer (0,16%) ble forkastet med begrunnelse "for sent innkommet" innen protokollen ble undertegnet onsdag morgen. Ingen av disse var utenriks stemmegivninger.

Hamar kommune opplever at stadig flere ønsker å avgi forhåndsstemme og at velgerne ønsker å stemme så tett opptil valget som mulig. Ut i fra det store antall forhåndsstemmer er det svært få som kommer inn for sent. Det er en risiko for at man ved å avslutte

perioden for forhåndsstemmegivning tidligere, mister flere stemmegivninger enn vi må forkaste på grunn av postgang.

Ved sent avlagte stemmegivninger som må sendes, er det etter kommunens oppfatning bedre at velgeren informeres om at dette kan medføre at stemmegivningen kan bli forkastet, enn at man avslutter forhåndsstemmegivningen tidligere. Det må videre sikres at kommunene har rutiner som sikrer at stemmegivningene sendes på hurtigst mulig måte.

Konklusjon:

Hamar kommune støtter ikke departementets forslag om endring av tidspunktet for avslutning av forhåndsstemmegivningen. Hamar kommune støtter forskriftsfesting som sikrer hurtigst mulig forsendelse av stemmegivninger, og at det utarbeides retningslinjer for hvordan dette kan gjennomføres.

3. *Frist for å søke om å få avgi stemme ved ambulerende stemmemottaking må ikke settes senere enn siste torsdag før valgdagen*

Uttalelse: Hamar kommune hadde ved forrige valg fastsatt fristen for å fremsette søknad om ambulerende stemmegivning til siste fredag før valget. Dette gjør blant annet at vi enkelt fanger opp f eks velgere som blir innlagt på sykehus etter at vi har gjennomført forhåndsstemmegivningen der. Med mindre man endrer fristen for avslutning av forhåndsstemmegivningen bør man ikke endre på muligheten for ambulerende siste fredag før valget.

Konklusjon:

Hamar kommune støtter ikke forslaget om endring av fristen for å søke om av ambulerende stemmegivning.

4. *Forhåndsstemmegivningene må være kommet inn til valgstyret innen kl. 20 første tirsdag etter valgdagen.*

Uttalelse: Opptellingen slik den nå i praksis foregår i mange kommuner med elektronisk telling, innebærer at fintellingen er gjennomført, slik at protokollen og endelig valgresultat er klart i løpet av tirsdag. Endringen som er forslått vil forsinke valgresultatet og innebære mer tungvinte løsninger for kommunen. Flere kommuner har som oss etablert interkommunale løsninger om tellingen, noe som innebærer at opptellingen ikke fysisk skjer i den enkelte kommune. Da sent innkomne stemmesedlene også må skannes for at protokoll og valgoppgjør skal bli korrekt, innebærer det at telling av sedler for den enkelte kommune må skje i flere omganger. Man får også mindre tid til å kvalitetssikre arbeidet med slutføring av protokoll mv. Ut i fra det lave antall stemmer som kommer inn i løpet av tirsdag mener vi at ulempen ved å endre på dagens frist er større en fordelene.

Konklusjon:

Hamar kommune støtter ikke departementets forslag om å forskyve fristen for når forhåndsstemmegivningen må være kommet inn til valgstyret.

5. *Velger som er ukjent for stemmemottaker, skal legitimere seg. Dersom velgeren ikke har legitimasjon, kan identiteten bekreftes av en annen person over 18 år som legitimerer seg.*

Uttalelse: Hamar kommune støtter departementets forslag.

6. *Foreløpig opptelling skal foretas ved manuell telling av stemmesedlene. Foreløpig opptelling av stemmesedlene kan likevel foregå ved et edb-teknisk system dersom det benyttes et annet system enn ved den endelige opptellingen.*
7. *Kontrolltelling av stemmesedlene pga. avvik mellom foreløpig og endelig opptelling skal foregå manuelt.*

Uttalelse til pkt 6 og 7: Hamar kommune har benyttet elektronisk telling ved de siste to valgene og har positive erfaringer med dette. I 2005 hadde vi interkommunalt samarbeid om opptellingen, og foretok fintelling for kommunene Løten, Stange og Ringsaker, samt Hedmark Fylkeskommune, under tilsyn av de respektive valgstyrene. Hamar kommune teller forhåndsstemmene elektronisk både ved første gangs telling (grovtelling) og fintelling. Valgtingsstemmene grovtelles manuelt hos stemmestyrene. Dette gjøres manuelt da sentralisert elektronisk opptelling vil forsinke innrapportering av resultatet. Elektronisk telling hos det enkelte stemmestyre vil være kostnadskrevende og stille store krav til opplæring og utstyr. Fintellingen skjer elektronisk.

Elektronisk opptelling og valgoppgjør stiller endrede krav til valgmedarbeiderne og det er viktig at man har ansvarlige med god kompetanse mht til bruken av systemet, forståelse for hvordan valgsystemet fungerer, og om sammenhengen mellom de ulike delene av valgsystemet og den praktiske gjennomføringen av valget. Selve betjeningen av skannerstasjoner og verifisering av stemmesedlene er imidlertid ikke spesielt komplisert.

Skanneren og det elektroniske tellesystemet testes grundig av kommunen før bruk, både i forbindelse med opplæring og ved gjennomføring av prøvevalg. Vi legger mye arbeid i opplæring og tilrettelegging av sikre rutiner. Antall personer som er involvert i tellingen og muligheten for menneskelige feil er betydelig redusert i forhold til manuell opptelling.

Antall stemmesedler og fordeling på partier (i tillegg til blanke og forkastede stemmegivninger/stemmesedler) skal sjekkes opp mot avgitte stemmegivninger. Eventuelle tellefeil vil derfor enkelt avdekkes. Ved avvik mellom grovtelling og fintelling blir det alltid skannet flere ganger slik at vi er trygge på at det resultatet vi oppgir er korrekt.

Elektronisk opptelling er uovertruffen når det gjelder registrering på parti. Vår erfaring er at det ved manuell telling alltid er noen sedler som er lagt i feil partibunke. Slike feil er ikke alltid lette å avdekke ved manuell telling, som gjerne foregår om natten og under stort tidspress.

Valgsystemet er et uvurderlig redskap ved registrering av rettinger på den enkelte kandidat (stikking). Lister som manuelt skal registreres inn i et valgsystem er tidkrevende, krever mer folk, i tillegg til at risikoen for menneskelige feil, som f eks inntastingsfeil, er større.

Bruk av to valgsystemer vil kreve mer utstyr og mer ressurser til opplæring. I tillegg er det betydelig mer krevende å gjøre seg kjent med to ulike systemer. Kostnadene ved opptellingen vil øke. I tillegg er det et begrenset antall aktører på dette markedet. I realiteten er dette ikke et aktuelt alternativ for kommuner på vår størrelse.

Forslaget fra departementet innebærer at det alltid må foretas en siste manuell telling også når det avdekkes avvik hvor det er åpenbart at feilen er gjort i en manuell foreløpig opptelling, som f eks når man i fintellingen avdekker at det i den foreløpige opptellingen er lagt stemmeseddel i feil partibunke. Det må etter vår oppfatning vurderes konkret hvorvidt man skal foreta ny elektronisk opptelling når det avdekkes avvik eller om det foreligger indikasjoner på systemfeil el, som gjør at man må foreta en manuell telling. Dette må det være opp til valgstyret å vurdere i det enkelte tilfellet.

Dersom man skal stille krav til manuell opptelling ved avvik mellom fintelling og grovtelling, bør dette kravet kun stilles dersom det er avvik av vesentlig betydning og som således kan virke inn på valgresultatet.

Programmerings- og systemfeil kan forekomme. Disse vil normalt bli oppdaget i forkant av valget, blant annet i forbindelse med prøvevalg. Hamar kommune stiller seg likevel svært positivt til at det etableres et nasjonalt godkjenings- og sertifiseringssystem for systemer for elektronisk opptelling av stemmesedler. Dette vil lette den enkelte kommunes jobb, være ressursbesparende og forhåpentligvis heve kvaliteten på systemene.

For øvrig legger vi merke til at departementet er skeptisk og uttaler at de svært få manuelle rutinene vi fremdeles har, f eks i forbindelse med bytting av stemmesedler, er problematiske, samtidig som man har tiltro til at manuell telling gir det mest korrekte resultatet. Som departementet påpeker er heller ikke manuell telling feilfri. Vi kan ikke se at departementet påstår, eller at det foreligger dokumentasjon som viser at det er flere feil ved gjennomføring av valg i dag, hvor mange kommuner benytter seg av elektroniske opptellingssystemer, sammenlignet med hva forholdet var tidligere. Vi viser også til Kommunaldepartementets rapport "Elektronisk stemmegivning – utfordringer og muligheter" som nå er ute til høring, hvor det uttales at; " *Selv om valgloven beskriver en tradisjonell, papirbasert valggjennomføring, er det allerede stadig flere kommuner som støtter seg på ulike teknologiske løsninger i arbeidet.*

En videre utvikling av teknologiske løsninger vil for kommunene bidra til å forenkle og effektivisere de omfattende manuelle prosedyrene valget i dag består av og redusere de manuelle feilkildene. Teknologien vil også kunne bidra til at man får til et valgoppgjør som er raskere tilgjengelig, med et økt presisjonsnivå".

Bruk av edb-systemer ved gjennomføring av valget, fra registrering av avlagte stemmegivninger, elektronisk telling og konvertering av resultater til valgprotokollen, tilgang til statistikker mv, gir etter vår oppfatning et raskere, sikrere og riktigere resultat enn bruk av manuelle prosedyrer.

Vi vil også peke på at bruk av tellesystemer og elektroniske løsninger i dag brukes innenfor svært kritiske områder i samfunnet, som for eksempel innenfor bankvesen. Hamar kommune kan ikke se at hensynet til korrekt opptelling gir grunnlag for å stille krav til manuell gjennomføring av grovtelling, bruk av to ulike systemer for elektronisk telling eller krav til manuell telling når det avdekkes misforhold mellom manuell og elektronisk telling, før det er gjennomført analyser som indikerer eller viser at elektronisk telling gir flere feilkilder og medfører flere feil enn manuell telling.

Konklusjon:

Hamar kommune støtter ikke departementets forslag med krav om manuell gjennomføring av grovtelling, alternativt bruk av to ulike systemer for elektronisk telling eller krav til manuell telling når det avdekkes misforhold mellom manuell og elektronsikk telling

Hamar kommune mener det bør etableres et nasjonalt godkjennings- og sertifiseringssystem for systemer for elektronisk opptelling av stemmesedler.

8. *Foreløpig opptelling av stemmesedler avgitt på forhånd kan starte søndag før valgdagen.*

Uttalelse: Hamar kommune slutter seg til departementets forslag.

B. Andre temaer:

1. *Skjæringsdatoen for manntallet:*

Problemstilling: Kan skjæringsdatoen forskyves fra 31. mai til 30. juni i valgåret uten at dette vil gjøre det vanskelig å sende ut valgkort?

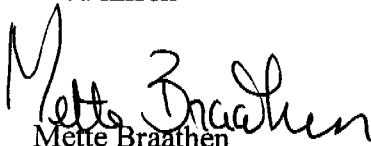
Uttalelse: Hamar kommune slutter seg til departementets forslag. Endring i skjæringsdato vil ikke medføre problemer ved utsendelse av valgkort.

2. *Valg og politiske meningsmålinger:*

Problemstilling: Bør det innføres restriksjoner når det gjelder mediernes adgang til å publisere meningsmålinger de siste dagene før valgdagen?

Uttalelse: Innføring av restriksjoner rundt publisering av partimålinger må veies opp mot ytringsfriheten som et bærende demokratisk prinsipp. Det bør ikke lovfestes slike restriksjoner uten at det kan dokumenteres sammenheng mellom publisering av partimålinger og velgernes stemmegivning. I tillegg må forholdet til ytringsfriheten utredes.

Med hilsen

Mette Braathen
juridisk rådgiver